

УДК 378.12.001

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.1/29.209304>

Тетяна АНДРЮЩЕНКО,

orcid.org/0000-0002-9881-5018

доктор педагогічних наук, доцент,

завідувач кафедри професійного розвитку педагогів

КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників

Черкаської обласної ради»

(Черкаси, Україна) antatko@ukr.net

КОНЦЕПТУАЛЬНА КАНВА ПОСУТНЬОГО ЗНАЧЕННЯ СКЛАДНИКІВ ІННОВАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГА

У статті репрезентовано матеріали наукового пошуку щодо розкриття сутності і структури інноваційної культури педагога. Представлено авторське визначення ключового поняття. На його основі окреслено структуру інноваційної культури педагога як комплексу взаємопов'язаних компонентів, а саме: мотиваційного, особистісного, аксіологічного, когнітивного і діяльнісного. Подано характеристику кожного компонента.

Зауважено, що мотивація особистості є рушійною силою, яка спонукає педагога до інноваційної діяльності. Наголошено на потужності внутрішніх мотивів особистості: потребі педагога у професійному самовдосконаленні й забезпеченні пізнавального професійного інтересу.

Внутрішнім стрижнем носія інноваційної культури визнано комплекс особистісних якостей педагога, в який входять асертивність, мобільність особистості, емоційна врівноваженість, креативність, гуманність, оптимістичне прогнозування, рефлексивність. Обґрунтовано значущість кожної якості для ефективної інноваційної діяльності.

Методологічним підґрунтям інноваційної діяльності визначено аксіологію. Засвідчено, що аксіологічний компонент інноваційної культури педагога охоплює комплекс педагогічних цінностей: цінностей-цілей і цінностей-засобів (які компонується із цінностей-відносин, цінностей-якостей і цінностей-знань). Конкретизовано спектр цінностей у кожній групі.

Підкреслено залежність якості результатів інноваційної діяльності від пізнавальної активності особистості. Визначено, що когнітивний компонент інноваційної культури педагога проявляється через сукупність таких компетентностей: світоглядної, пізнавально-орієнтаційної, інтелектуальної, аналітичної, прогностичної. Уточнено смислове підґрунтя кожної компетентності.

Зауважено, що результативність інноваційної діяльності забезпечує сформованість діяльнісного компоненту інноваційної культури педагога, який характеризується сукупністю професійних умінь: дидактичних, конструктивних, організаційних, комунікативних. Зафіксовано прояв кожного уміння в контексті інноваційної педагогічної діяльності.

Визначено перспективи дослідження організаційно-методичних засад формування інноваційної культури педагога в системі післядипломної педагогічної освіти.

Ключові слова: педагог, інноваційна культура, структура інноваційної культури педагога, інноваційна діяльність.

Tetiana ANDRIUSHCHENKO,

orcid.org/0000-0002-9881-5018

Doctor of Pedagogical Science, Associate Professor,

Head of the Department of Professional Development of Teachers

of the MEI "Cherkasy Regional Institute of Postgraduate Education of Teachers

of the Cherkasy Regional Council"

(Cherkasy, Ukraine) antatko@ukr.net

CONCEPTUAL OUTLINE OF SUBSTANTIAL SIGNIFICANCE OF THE COMPONENTS OF INNOVATIVE CULTURE OF A TEACHER

The article presents materials of scientific research as for the elucidation of essence and structure of innovative culture of a teacher. It gives author's definition of the key notion. On its basis the structure of innovative culture of a teacher is outlined as a complex of interconnected components, in particular: motivational, personal, axiological, cognitive and practical. Characteristic of each component is given.

It is noticed that personal motivation is a driving force which stimulates the teacher for innovative activities. The accents are given on the power of inner motives of a personality: teacher's need in professional self-improvement and ensuring cognitive professional interest.

A complex of personal qualities of a teacher is stated as the inner core of the carrier of innovative culture. The complex includes assertiveness, mobility of a personality, emotional stability, creativity, humanity, optimistic conceptual foresight, reflectivity. The grounds are given for the significance of each quality for the effective innovative activities.

Axiology is stated as the methodological basis of innovative activities. It is proved that axiological component of innovative culture of a teacher involves complex of pedagogical values: values-aims and values-means (which are composed of values-relations, values-qualities and values-knowledge). The range of values in each group is concretized.

Dependence of quality of results of innovative activities from cognitive activity of a person is highlighted. It is stated that cognitive component of innovative culture of a teacher is manifesting through a set of such competences as world outlook, cognitive-oriented, intellectual, analytical, predictive. Semantic background of each competence is specified.

It is mentioned that the effectiveness of innovative activity provides formation of activity component of innovative culture of a teacher which is characterized by a range of professional skills: didactic, constructive, organizational, communicative. Manifestation of each skill in the context of innovative activity of a teacher is recorded.

The article defines the prospects of research of organizational-methodical principles of innovative culture of a teacher in system of postgraduate pedagogical education.

Key words: teacher, innovative culture, structure of innovative culture of a teacher, innovative activity.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку суспільства в Україні характеризується потужним сплеском реформування освіти. 16.01.20 р. прийнято новий Закон України «Про повну загальну середню освіту», який містить багато новацій, спрямовує педагогів на виявлення та розвиток індивідуальних здібностей та обдарувань особистості, забезпечення індивідуальної освітньої траєкторії учня, досягнення ним результатів навчання, прогресу в розвитку, зокрема формування і застосування відповідних компетентностей, визначених державними стандартами (Закон України «Про повну загальну середню освіту», 2020: стаття 10).

Виклики суспільства наразі виводять на пріоритетну позицію здатність педагога усвідомити незворотність інноваційних процесів, бути готовим до внутрішніх змін, задовольнити нові вимоги суспільства до навчання, розвитку і виховання дітей шляхом пошуку, продукування і впровадження в освітній процес різноаспектних інноваційних педагогічних моделей і технологій навчання. Отже, актуалізується проблема формування інноваційної культури педагогів, розвитку професіоналів з інноваційним типом мислення в умовах післядипломної освіти.

Аналіз досліджень. Окреслена канва постановки наукової проблеми дає підстави для резюмування, що формування інноваційної культури педагога має суттєве значення для забезпечення якісної освіти сучасному поколінню дітей. Доречним буде з'ясування сутності проведених в останні роки наукових досліджень, що стосуються інноваційної культури педагога.

Аналіз наукових джерел з окресленої проблеми свідчить про активізацію уваги сучасних науковців до феномену «інноваційна культура педагога». Окремі аспекти інноваційної культури педагога та умови її розвитку обґрунтовуються в роботах Є. Афанасьєвої, Л. Борисової, О. Братківа, Н. Гав-

риш, П. Друкера, О. Єфросініної, А. Кальянова, О. Козлової, В. Кременя, В. Леонтєва, Р. Миленкової, А. Ніколаєва, В. Носкова, Ю. Ситник та ін.

Н. Гавриш, О. Козлова, Р. Миленкова тощо характеризують інноваційну культуру педагога як складову частину загальної культури особистості. В. Носков, А. Кальянов, О. Єфросініна розглядають її через призму системи цінностей, що відповідають інноваційному розвитку суспільства і відображають соціальні цінності людини, які сприяють формуванню та розвитку інноваційно активної особистості. О. Братків визначає інноваційну культуру як область духовного життя особистості, що відображає її ціннісну орієнтацію і забезпечує сприйнятливості нових ідей, готовність і здатність до підтримки та реалізації нововведень у всіх сферах життя. На думку В. Леонтєва, інноваційна культура відображає не лише рівень розвитку інноваційних процесів, але й міру участі в цих процесах людей, їхнє задоволення від цього. У роботах Л. Борисової та Є. Афанасьєвої здійснено аналіз феномену «інноваційна культура», запропоновано модель управління процесом її становлення, формування і розвитку. Визначенню стрижневих характеристик інноваційної культури педагога присвячено роботи П. Друкера. Її ключовою рисою автор визнає «трансчасовий» зв'язок, оскільки вона налаштована не на сьогодення, а на майбутнє, і, вносячи нове, не заперечує те, що існує.

У ході аналізу наукових праць виявлено, що, розкриваючи сутність дослідженого феномену, вчені недостатньо акцентували увагу на глибокому аналізі компонентів структури інноваційної культури педагога.

Мета статті – висвітлити структуру інноваційної культури педагога; обґрунтувати доцільність виокремлення мотиваційного, особистісного, аксіологічного, когнітивного і діяльнісного компонентів інноваційної культури педагога;

розкрити їх значення для інноваційної діяльності педагога.

Виклад основного матеріалу. Інноваційна педагогічна діяльність є певною мірою творчоперетворювальною діяльністю, яка спрямована на модернізацію сучасної системи освіти. Вона забезпечується проявом активності людини в сегменті адаптації до вимог суспільства і трансформації внутрішніх ресурсів в якісно новий стан для створення новітніх продуктів педагогічної діяльності, що стимулюють розвиток освіти. Стимулює зазначену активність сформована у педагога інноваційна культура. За авторською концептуальною ідеєю феномен «інноваційна культура педагога» трактується як «суб'єктивна категорія, що включає вмотивованість педагога до інноваційної діяльності, комплекс особистісних якостей, систему цінностей, знань, умінь та навичок, які уможливають процеси оцінювання, продукування і впровадження нових ідей в умовах динамічного розвитку суспільства» (Андрющенко, 2018: 14). У контексті зазначеного структуру інноваційної культури педагога розглядаємо як комплекс компонентів, які взаємодіють в органічній єдності, а саме: *мотиваційний, особистісний, аксіологічний, когнітивний і діяльнісний*. Розглянемо докладніше сутність кожного з виокремлених компонентів інноваційної культури педагога.

Мотиваційний компонент. Мотиваційний компонент у структурі інноваційної культури педагога розуміємо як пріоритетний, оскільки мотивація особистості, яка визначається потребами, цілями, ідеалами, умовами діяльності, світоглядом, переконаннями, є потужною рушійною силою, яка спонукає педагога до інноваційної діяльності. Усі мотиви, що спрямовані на стимулювання до впровадження інновацій, об'єднуються у дві групи:

1) внутрішні мотиви, що проявляються в зацікавленості педагогів інноваційною діяльністю через прагнення до самовдосконалення, сподівання на визнання власної професійної значущості;

2) зовнішні мотиви, що спонукають педагогів до інноваційної діяльності, пов'язані з престижністю інноваційної діяльності, підтримкою іміджу закладу.

У контексті сутності інноваційної культури педагога вважаємо більш логічним стимулювання саме внутрішніх мотивів особистості. Яскравим прикладом прояву внутрішніх мотивів є мотивація професійного самовдосконалення особистості.

Зважаючи на реалії сьогодення, маємо відмітити постійне зростання вимог до професій-

ної діяльності педагогів різних ланок освіти: від дошкільної до вищої освіти. Приймаючи ці вимоги, усвідомлюючи необхідність змін, педагог відчуває потребу в професійному самовдосконаленні. Свідомо долучаючись до інноваційної діяльності, педагог спрямовує себе на пошук, вивчення, адаптацію, пізніше створення власних новітніх освітніх технологій і методик, а також подолання труднощів, пов'язаних із впровадженням інновацій. Зазначене забезпечує неперервне підвищення рівня його професійної компетентності, успішність професійної діяльності, визнання колег і однодумців, а отже, привносить почуття задоволення від роботи.

Вагомим внутрішнім мотивом інноваційної педагогічної діяльності вважаємо пізнавальний професійний інтерес. Він проявляється у намаганні педагога самостійно вирішувати актуальні освітні проблеми: аналізувати ситуації, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, шукати дієві форми і методи організації сучасного освітнього процесу відповідно до викликів суспільства, використовувати нові знання у практичній діяльності.

Отже, провідну роль у розвитку інноваційної культури педагога відіграють прагнення до самоактуалізації та самоствердження в успішній педагогічній діяльності, до забезпечення пізнавального професійного інтересу. Вважаємо, що рівень сформованості мотиваційного компоненту зумовлює інтенсивність, амплітуду та діапазон виявів інноваційної культури педагога.

Особистісний компонент. Вагомою складовою частиною інноваційної діяльності є особистісний зміст, через який відображається інноваційна культура педагога, його дійсне ставлення до суб'єктів освітнього процесу, заради яких розгортається зазначена діяльність; усвідомлюване як значення «для мене» засвоєваних безособових знань про педагогічні інновації, що включають у себе поняття, вміння, дії соціальні норми, ролі, ідеали й цінності. Інноваційна діяльність характеризується специфікою педагогічної діяльності, своєрідністю проявів комплексу особистісних якостей педагога, які становлять внутрішній стрижень носія інноваційної культури. На наше переконання, в комплекс особистісних якостей педагога входять: *асертивність, мобільність особистості, емоційна врівноваженість, креативність, гуманність, оптимістичне прогнозування, рефлексивність* (Андрющенко, 2018: 15). Конкретизуємо кожен із зазначених якостей.

Асертивність. Педагог-інноватор – впевнений у собі професіонал з усвідомленням особистих достоїнств і недоліків. Володіє здатністю

відстоювати власну точку зору, не порушуючи моральних прав і не принижуючи гідності іншої людини. Не покладається на думку більшості під час вирішення неординарних ситуацій. Адекватно реагує на критику і похвалу. Спроможний до висловлювання асертивної критики і похвали в адресу інших.

Мобільність особистості. Сформованість інноваційної культури педагога передбачає наявність умінь позитивно сприймати нові ідеї, проявляти ініціативу щодо впровадження інновацій, бути гнучким під час подолання різного роду перешкод у процесі інноваційної діяльності, враховувати зміни, що відбуваються в конкретній ситуації під час планування нових стратегій інноваційних впливів.

Емоційна врівноваженість. Педагог, який розпочинає інноваційну діяльність, має усвідомлювати, що освітні інновації, як і будь-які інші нововведення, породжують проблеми, пов'язані з необхідністю поєднання інноваційних освітніх програм із державними, забезпечення співіснування різних педагогічних концепцій. Він має бути психологічно готовим до перешкод різного характеру, які виникатимуть у процесі роботи. Однак саме наявність інноваційної культури забезпечить збереження педагогом самоконтролю в будь-якій ситуації, прояв адекватної реакції на зовнішні чинники, що провокують емоційний зрив. Дослідженнями І. Матійківа підтверджено, що «психологічна готовність до усвідомленого емоційного реагування змінює процес переживання й управління емоціями, дозволяє зберігати емоційну врівноваженість і стійкість у різних життєвих ситуаціях, ухвалювати емоційно розумні рішення й діяти адекватно в конкретній ситуації» (Матійків, 2014: 144).

Креативність. Інноваційна культура проявляється також через відкритість педагога до освітніх інновацій; здатність до критичного мислення, висловлювання оціночних суджень; творчого мислення конструктивного спрямування, імпровізації, експромту, творчої уяви; продукування оригінальних ідей з виходом за межі стереотипів педагогічного мислення і побудови стратегії їх впровадження в освітній процес; розв'язання педагогічних завдань нестандартним способом; готовність до створення нових цінностей.

Гуманність. Інноваційна культура акумулює в собі інноваційне мислення педагога, яке апріорі має відбуватися паралельно з гуманним педагогічним мисленням. У такому випадку інновації, що впроваджуються в освітній процес, будуть ґрунтуватися на визнанні самоцінності дитинства осо-

бистості й повазі до неї, вірі педагога в здібності й можливості кожної дитини, будуть спрямовані на розкриття її самобутньої природи, розуміння внутрішнього світу, інтересів, прагнень дитини. У результаті гуманна, дитиноцентрична інноваційна діяльність педагога сприятиме становленню гармонійно розвинених, щасливих, успішних особистостей.

Оптимістичне прогнозування. На нашу думку, педагог – носій інноваційної культури, він має володіти вмінням прогнозувати висхідний рівень розвитку особистості дитини через вплив на її позитивні якості, формуючи у вихованця впевненість у собі, своїх силах і знаннях. Педагог має передбачати розвиток освітніх ситуацій з опорою на їхні позитивні засади. І вважаємо найвищим рівнем оптимістичного прогнозування прогнозування самовдосконалення педагога на основі самопізнання.

Рефлексивність. Яскравим проявом інноваційної культури педагога є рефлексивність. Ця здатність дозволяє особистості в процесі інноваційної діяльності керувати власним розвитком, розуміти і оцінювати себе, займати суб'єктну позицію; фіксувати проблеми, помилки, ускладнення; аналізувати причини, співвідносити власні дії із проблемною ситуацією, знаходити ефективні способи їх усунення. За дослідженнями психологів, «рефлексивність – загальна здатність особистості якісно здійснювати окремі акти рефлексії (з урахуванням поточних завдань і влучним ініціюванням різних конкретних її формовивів), котра на відміну від самої рефлексії характеризується інтегрованістю, системністю, континуальністю. Вона органічно пов'язана з процесом саморозвитку людини як особистості» (Заїка, Зімовін, 2014: 95).

Отже, сформованість особистісного компоненту інноваційної культури педагога забезпечить ефективність інноваційної діяльності, оскільки усвідомлення педагогом практичної цінності створених або вибраних для впровадження інновацій доповниться розумінням їхньої значущості для особистісного зростання і, як результат, – включенням до інноваційного процесу потужного особистісного потенціалу педагога.

Аксіологічний компонент. На кожному етапі розвитку суспільства вибудовується певна ієрархія цінностей, від пріоритетності яких залежить вектор розвитку духовної і матеріальної культури держави. Ціннісне підґрунтя в різних сферах життєдіяльності людини є важливим, оскільки на його основі створюється власна система цінностей особистості. Особистісні цінності проектується в ціннісні орієнтації і слугують джерелом

мотивації поведінки й діяльності людини. Аксиологія є методологічним підґрунтям сучасної педагогіки загалом й інноваційної діяльності педагога зокрема.

Аксиологічний компонент інноваційної культури педагога охоплює комплекс педагогічних цінностей: цінностей-цілей і цінностей-засобів. Конкретизуємо спектр цінностей у кожній групі.

Цінності-цілі педагога-інноватора є домінуючими в системі інших педагогічних цінностей, оскільки в цілях відображений основний сенс діяльності педагога. Цінності-цілі відображають державну освітню політику і рівень розвитку педагогічної науки на конкретному етапі розвитку суспільства. Ціннісний аспект освітнього процесу закладений у Концепції «Нова українська школа». Він спрямовує діяльність педагога на «формування в учнів загальнолюдських цінностей, зокрема морально-етичних (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей), соціально-політичних (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довілля, повага до закону, відповідальність)» (Концепція «Нова українська школа», 2016: 19).

Цінності-засоби скомпоновані із трьох груп цінностей: цінностей-відносин, цінностей-якостей і цінностей-знань.

Цінності-відносини. Найвагомим досягненням сучасної освіти є визнання цінності дитинства. Тому пріоритетними в зазначеному аспекті є цінності гуманної педагогіки, педагогіки партнерства, які зумовлюють процес гуманізації сучасної освіти, перехід на суб'єкт-суб'єктні стосунки у площині «педагог–дитина», які ґрунтуються на взаємоповазі, взаєморозумінні, починаючи з дошкільної ланки освіти. У контексті із зазначеним стрижневою цінністю є, безперечно, особистість дитини. Саме на розвиток її потенційних можливостей, актуалізацію здібностей, створення психологічно комфортних умов для здобуття освіти і спрямована інноваційна діяльність педагога. Він має допомогти дитині пізнати себе, свій внутрішній світ, сформувати навички співпраці і самостійної діяльності, відповідальність за свої вчинки і думки, захопити вихованців перспективою реального успіху.

Цінності-якості. Вагомим є спектр цінностей, в яких проявляються якісні характеристики педагога як особистості, так і професіонала. До таких, на нашу думку, відносяться: любов до дітей, емпатія, толерантність, витримка, стриманість, терпеливість, правдивість, справедливість,

оптимізм, любов до життя; дидактичні, креативні, комунікативні, організаційні здібності; стійкість уваги, цілеспрямованість, прагнення до успіху, любов до професії тощо.

Акцентуація педагога в процесі самопізнання, саморозвитку, самовдосконалення має спрямовуватися саме на розвиток у собі зазначених цінностей-якостей.

Цінності-знання. Педагогічні знання, якщо вони упорядковані в систему, що включає інноваційні педагогічні теорії розвитку та соціалізації особистості, принципи побудови і функціонування освітнього процесу, є дієвим засобом самореалізації педагога, потужним фундаментом для розвитку його інноваційного потенціалу, здатності позитивно розв'язувати педагогічні ситуації. Оволодіння педагогом фундаментальними методологічними і психолого-педагогічними знаннями забезпечує формування впевненості в собі, можливість проявляти активність, ініціативність, вільно вибирати адекватні до ситуації способи дій, продукувати нові знання. Виражена цінність знань полягає в тому, що їх наявність стимулює педагога до свідомої рефлексії змісту знань, виявлення суб'єктивних і об'єктивних елементів знань, оцінювання їх взаємозв'язку та розведення для ефективного використання.

Отже, аксиологічний компонент інноваційної культури педагога є сукупністю цінностей, включених в освітній процес. Він уможливує проведення інноваційної педагогічної діяльності через призму осмислення сутності залучених у новацію загальнолюдських і особистісних цінностей.

Когнітивний компонент. Наявність у структурі інноваційної культури педагога когнітивного компонента обґрунтовується ступенем залежності якості результатів інноваційної діяльності від пізнавальної активності особистості. Вважаємо, що когнітивний компонент проявляється через сукупність таких компетентностей: світоглядної, пізнавально-орієнтаційної, інтелектуальної, аналітичної, прогностичної. Конкретизуємо їхнє смислове підґрунтя.

Світоглядна компетентність – педагогосуб'єкт інноваційної культури має сформований теоретичний і життєво-практичний світогляд у контексті «сприйняття моделі соціуму й образу людини як найбільш суттєвого елемента цього соціуму; усвідомлення особистісного «Я», свого місця в суспільстві та світі; у кінцевому підсумку, вироблення своєї життєвої позиції, програми дій, практичних вчинків» (Надольний, 2015: 51). Це проявляється у здатності бачити та розуміти навколишній світ, орієнтуватись у ньому, усвідом-

лювати свою роль і призначення, логічно, послідовно та аргументовано міркувати, вибирати цільові установки для своїх дій і вчинків, приймати рішення.

Пізнавально-орієнтаційна компетентність – педагог проявляє навички інтелектуального пошуку через активність у самостійному здобутті та усвідомленому засвоєнні теоретичних і методологічних знань із різноманітних джерел інформації, які розкривають новий зміст сучасної освіти, структуру і сутність інноваційних технологій, методик, форм і методів навчання і виховання, ефективних способів діяльності тощо; здатність до виявлення і розв'язання професійних проблем.

Інтелектуальна компетентність – педагог-інноватор має різноаспектну професійну ерудицію, глибоке знання змісту предмета і методики його викладання, розуміння власних інтелектуальних переваг і недоліків; здатність до усвідомлення підґрунтя особистих професійних міркувань, надання переваги об'єктивним, аргументованим судженням, нестандартному розв'язанню завдань; готовність до неперервного опанування нових знань, стратегій та способів мислення; прагнення до відкриття нового через інтеграцію в інші предметні царини.

Аналітична компетентність – педагог уміє аналізувати, систематизувати, узагальнювати, оцінювати наукову та методичну інформацію і на цій основі конструювати освітній процес із застосуванням освітніх новацій; визначати роль кожного елемента в цілісній структурі інноваційної освітньої технології та його значущість у взаємодії з іншими елементами системи; аналізувати діяльність учасників освітнього процесу, виявляти вразливі місця та суперечності, робити смислові узагальнення, приймати відповідні рішення; має здатність до оптимізації власної позиції через залучення у свідомість слухних ідей, висловлених у процесі обговорення проблеми.

Прогностична компетентність – педагог уміє визначати практичні аспекти професійної діяльності, планувати та організовувати інноваційний процес, структурувати його в часі та послідовності цілей і завдань на кожному етапі впровадження інновації, прогнозувати кінцевий результат освітнього процесу.

Отже, формування когнітивного компонента інноваційної культури педагога є необхідною умовою ефективного здійснення ним інноваційної діяльності, оскільки забезпечує інтелектуальне підґрунтя для впевненої орієнтації в інноваційному освітньому просторі, усвідомлення

проблематики освітніх інновацій, узгодження їх з актуальними проблемами сучасної освіти та забезпечення особистісних потреб щодо професійного вдосконалення.

Діяльнісний компонент інноваційної культури педагога характеризується сукупністю професійних умінь, які засвідчують усвідомлене впровадження особистістю новацій в освітній процес закладів дошкільної, загальної середньої або вищої освіти: **дидактичних, конструктивних, організаційних, комунікативних.**

Дидактичні вміння забезпечують педагогу можливість: творчо реалізувати результати пошукової діяльності – інноваційні технології, методики, форми, методи, прийоми – в освітньому процесі; пояснювати учням зміст нового навчального матеріалу, особливості організації освітньої діяльності за інноваційною парадигмою, враховуючи психологічні особливості їхнього сприйняття відповідно до віку; керувати самостійною пізнавальною діяльністю учнів з метою розвитку їхнього інтелектуального потенціалу; застосовувати дієві способи для позитивного розв'язання різноаспектних педагогічних ситуацій; використовувати ефективні технології подачі знань, які сприяють розвитку в дітей здатності самостійно знаходити необхідну інформацію, аналізувати й систематизувати її, продукувати нові знання, використовувати їх у відповідній життєвій ситуації; активно включати в освітній процес інформаційно-комунікаційні технології.

Конструктивні вміння забезпечують можливість: планування освітньої роботи з урахуванням концептуальних засад інновації, що впроваджується, цілей навчання, оптимальних форм, методів і прийомів організації освітньої і професійної діяльності; конкретизації цілей і завдань освітнього процесу у випадку зміни педагогічної ситуації або появи актуальної до перебігу подій інформації; вибудовувати оптимальну траєкторію процесу навчання, спираючись на інноваційні форми і методи роботи, розробляючи конкретизовані алгоритми вивчення дітьми інформації; прогнозувати наближені й віддалені очікувані результати власної професійної інноваційної діяльності та навчальних досягнень учнів; здійснення індивідуалізації та диференціації освітнього процесу.

Організаційні вміння проявляються через: оптимальну організацію власної діяльності й діяльності дітей для вчасного і позитивного досягнення освітніх цілей; залучення учнів до дослідницької діяльності на засадах партнерської взаємодії; добір методів освітньої діяльності, спрямованих на подолання в дітей інерції та

усунення внутрішніх психологічних бар'єрів під час упровадження інновацій.

Комунікативні вміння забезпечують можливість: переконливо викладати власне бачення організації освітнього процесу, в який залучається інновація; здійснювати ефективний зворотній зв'язок із суб'єктами освітнього процесу, брати до уваги слушні пропозиції щодо оптимізації діяльності; будувати комфортні комунікативні зв'язки адекватно до конкретної ситуації міжособистісної взаємодії в процесі інноваційної діяльності; оптимально і доцільно до ситуації використовувати засоби вербальної та невербальної комунікації; дотримуватися правил мовного етикету в спілкуванні із суб'єктами освітнього процесу; толерантно і коректно виходити з конфліктної ситуації.

Отже, вищевикладене дозволяє визначити, що ефективність упровадження освітніх інновацій забезпечується сформованим діяльнісним компонентом інноваційної культури педагога. Професійні вміння, які становлять його основу, є провідними для практичної реалізації інноваційних тенденцій.

Висновки. Враховуючи зазначене вище, можна стверджувати, що компоненти інноваційної культури педагога є взаємопов'язаними елементами динамічної, прогресуючої у своєму розвитку системи. Їхня роль проявляється в тому, що педа-

гог – носій інноваційної культури: по-перше, вмотивований на безперервне професійне вдосконалення і забезпечення пізнавального професійного інтересу. По-друге, володіє асертивними якостями, є мобільним та емоційно врівноваженим; креативно мислить; його інноваційна діяльність дитиноцентрична. По-третє, ґрунтує інноваційну професійну діяльність на комплексі педагогічних цінностей. Стрижневою цінністю вважає особистість дитини. Свої знання, вміння, навички спрямовує на розвиток її потенційних можливостей, створення психологічно комфортних умов для здобуття освіти. По-четверте, проявляє в інноваційній діяльності світоглядну, пізнавально-орієнтаційну, інтелектуальну, аналітичну, прогностичну компетентності. По-п'яте, забезпечує позитивну результативність діяльності завдяки неперервному вдосконаленню своїх дидактичних, конструктивних, організаційних і комунікативних умінь. Саме комплексний розвиток компонентів інноваційної культури педагога забезпечує ефективність його інноваційної професійної діяльності та можливість гідної відповіді сучасним викликам суспільства.

Перспективи подальшого дослідження вбачаються в дослідженні організаційно-методичних засад формування інноваційної культури педагога в системі післядипломної педагогічної освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андриющенко Т. К. Особистісні аспекти інноваційної культури педагога. *Научен вектор на Балканите*. 2018. № 1. С. 13–16.
2. Заїка Є, Зімовін О. Рефлексивність особистості як предмет психологічного пізнання. *Психологія і суспільство*, 2014. № 2. С. 90–97.
3. Концепція «Нова українська школа» (Колегія МОН України від 27 жовт. 2016 р.). URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>
4. Матійків І. М. Емоційні уміння майбутнього фахівця професій типу «людина – людина»: результати експериментального дослідження. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Сер. Психологічна*. 2014. № 1. С. 141–148.
5. Надольний І. Ф. Світогляд – ключова проблема пізнання та діяльності людини. *Вісник НАДУ при Президентові України. Сер. Соціальна філософія*. 2015. № 4. С. 50–54.
6. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20>

REFERENCES

1. Andriushchenko T. K. Osobystisni aspekty innovatsiinoi kultury pedahoha [Personal aspects of the innovative culture of the teacher]. *Nauchen vektor na Balkanyte*. 2018. № 1. P. 13–16. [in Ukrainian].
2. Zaika Ye, Zimovin O. Refleksyvnist osobystosti yak predmet psykhologichnoho piznannia [Personality reflexivity as a subject of psychological cognition]. *Psykhologhiia i suspilstvo*, 2014, № 2, С. 90–97. [in Ukrainian].
3. Kontseptsiia «Nova ukrainska shkola» [New Ukrainian school] (Kolehiia MON Ukrainy vid 27. Zhovtnia 2016 r) Electronic source. Access mode : mon.gov.ua [in Ukrainian].
4. Matiikiv I. M. Emotsiini uminnia maibutnoho fakhivtsia profesii typu «liudyna – liudyna» [Emotional skills of the future specialist of professions such as «man – man»]: rezultaty eksperymentalnoho doslidzhennia. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. Seriiia Psykhologichna*, № 1, 2014, p. 141–148 [in Ukrainian].
5. Nadolnyi I. F. Svitohliad – kliuchova problema piznannia ta diialnosti liudyny [Worldview is a key problem of cognition and human activity]. *Visnyk NADU pry Prezydentovi Ukrainy. Sotsialna filosofii*, 2015, № 4, P. 50–54 [in Ukrainian].
6. Pro povnu zahalnu seredniu osvitu [«About full general secondary education»]: *Zakon Ukrainy vid 16.01.2020 r*. Electronic source. Access mode : zakon.rada.gov.ua [in Ukrainian].